

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Романов Денис Сергійович

УДК 339(9+477)

**Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону в системі
економічних пріоритетів України**

***08.05.01 - світове господарство і міжнародні економічні
відносини***

АВТОРЕФЕРАТ

***дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук***

КИЇВ – 2002

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Науковий керівник: Хахлюк Анатолій Миколайович, к.е.н., с.н.с. відділу зовнішньоекономічних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Офіційні опоненти: Плотніков Олексій Віталійович, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу міжнародних валютно-фінансових відносин Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Рубцова Марина Юрїївна, к.е.н., с.н.с. кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Провідна установа

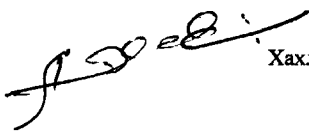
Українська академія зовнішньої торгівлі Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України.

Захист відбудеться "07" травня 2002 року о 15-й годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.176.01 в Інституті світової економіки і міжнародних відносин НАН України за адресою: 01030 м. Київ – 30, вул. Леонтовича, 5.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України за адресою: 01030 м. Київ – 30, вул. Леонтовича, 5.

Автореферат розісланий "04" квітня 2002 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Хахлюк А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ключовою умовою формування ефективною відкритою економікою України є вироблення такої моделі міжнародного співробітництва, яка найбільшою мірою враховувала б наявний потенціал взаємодії у сферах торгівлі, інвестиційної, науково-технічної взаємодії.

В цьому зв'язку одним з пріоритетних гео економічних напрямів для України є Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР), до якого входять динамічні та надзвичайно конкурентоспроможні на різних сегментах світового ринку країни.

Широке співробітництво з групою країн, які знаходяться у Східній та Південно-Східній Азії – передусім Китаєм, Японією, Південною Кореєю, блоком держав-членів АСЕАН, а також деяких інших країн регіону, є одним з головних напрямів інтеграційної стратегії України, фактором ринкової трансформації, побудови ефективною відкритою економікою України. Причому цілісність проблематики дослідження Азійсько-Тихоокеанського регіону в такому складі країн зумовлюється традиційною структурізацією регіонів світу. Отже до нього умовно (за принципом “від зворотнього”) входять ті азійські країни, які не належать до регіонів Близького Сходу та Центральної Азії, а також держави до блоку НАФТА, Латинської Америки, Австралії та Океанії (хоча вони мають вихід до Тихого океану), Африки, європейського регіону.

Такі положення, що характеризують актуальність та практичну значущість тематики дослідження відповідають численним офіційним заявам керівників української держави та положенням програмних документів щодо гео економічних перспектив розвитку відкритою економіки України.

Таким чином, можна зазначити, що актуальність даного дослідження визначається нагальною потребою визначення основних цілей торгово-економічного співробітництва України з країнами АТР за широким спектром його форм, в контексті тенденцій глобалізації та регіоналізації та з урахуванням потенціалу такого співробітництва й потреб вітчизняної економіки.

В українській економічній науці неодноразово піднімалися проблеми розвитку країн АТР, поширення інтеграційних процесів в цьому регіоні, а також співробітництва з ним нашої держави. Зокрема ці проблема дістали висвітлення в роботах О.Білоруса, В.Будкіна, І.Бураковского, В.Вергуна, М.Дудченка, А.Кредісова, Д.Лук'яненка, В.Новицького, В.Онищенко, Ю.Пахомова, О.Плотнікова, А.Поручника, А.Румянцева, А.Філіпенка, С.Фоміна, А.Хахлока, та інших. Проблематика інтеграційного розвитку в загально-теоретичному, а також в регіоні вивчалася в роботах П.Баклі,

М.Кесона, Дж.Даннінга, Д.Джерміно, М.Енрайт, А.Ругмана, в численних публікаціях міжнародних та національних спеціалізованих структур економічного регулювання.

Разом з тим, все ще бракує досліджень, в яких би достатньо розкривалися перспективи інтеграційних процесів у регіоні, характер та можливі форми й очікувані результати співробітництва України з державами АТР. Тому ця критично значуща проблематика постала в центрі уваги дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, полягає в тому, що дисертаційне дослідження виконувалося у відповідності до теми наукового дослідження кафедри міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин Інституту міжнародних відносин "Механізм комплексного забезпечення зовнішньоекономічних аспектів суверенітету України", номер державної реєстрації 97134, яка є складовою комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка "Розробка міжнародно-правових політичних та економічних основ розбудови української держави", номер державної реєстрації 97128.

Мета і задачі дисертаційного дослідження. **Метою** дослідження в дисертації є обґрунтування концептуальних засад і методів співробітництва України з державами АТР в комплексі його диверсифікованих форм та інструментів, що повинно постати методологічною базою розвитку механізму торгівлі та інших форм двосторонньої взаємовигідної кооперації.

Реалізація даної мети здійснювалася шляхом розв'язання наступних **завдань**:

- визначення системних взаємозв'язків між тенденціями глобалізації та регіоналізації, що має ключове значення при дослідженні характеру економічного розвитку країн АТР;
- виявлення напрямів оптимізації інтеграційного розвитку в регіоні в контексті сучасних тенденцій інтернаціоналізації;
- оцінка потенційних наслідків інтеграції в регіоні на подальше формування відкритої економіки України;
- обґрунтування найбільш доцільних форм двосторонньої торгово-коопераційної взаємодії, виходячи з наявних економічних потенціалів України та країн регіону, а також форм співробітництва, що склалися;
- вироблення оцінки перспектив субрегіональних та трансрегіональних процесів в регіоні, яка дозволить визначити найбільш перспективні напрями інтеграції;

- визначення ключових галузевих та науково-технічних ніш для розгортання виробничого кооперування та науково-технічної взаємодії України з державами АТР;
- визначення покраїнових особливостей співробітництва України в регіоні;
- обґрунтування ролі міжнародних торгових та валютно-фінансових інститутів в регулюванні розвитку та інтеграційних процесів в регіоні;
- обґрунтування напрямів взаємодії комерційних структур в процесах розвитку інтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є регіональна інтеграція в АТР в комплексі її конкретних форм, інститутів, методів, яка виступає в якості елемента та фактора впливу на гео економічну модель України.

Предметом дослідження є економічні механізми країн АТР, передусім комплекс засобів впливу на механізм співробітництва в регіоні у відповідності до інтеграційних перспектив та інтересів України.

Методи дослідження складає синтез абстрактно-теоретичних та прикладних прийомів. Використовувалися діалектичні та історичні підходи, системні інструменти досліджування розглядуваних економічних процесів та механізмів на регіональному рівні. Застосовувалися інструменти порівняльно-економічного аналізу, емпірико-статистичні підходи дослідження.

Наукову новизну результатів дослідження складають наступні положення:

- обґрунтовано сутність сучасних процесів регіоналізації, їх співвідношення з тенденціями глобалізації як первісно елемента, а надалі – фактора обмеження останньої;
- визначено специфічні риси та головні напрями розвитку та економічної інтеграції країн АТР;
- виявлено тенденції посткризового розвитку країн АТР, методика макроекономічного регулювання та основні гео економічні пріоритети в регіоні;
- обґрунтовано концептуальні засади й конкретні механізми співробітництва України з країнами АТР з урахуванням специфіки та сучасних пріоритетів вітчизняного розвитку, її виробничо-галузевого потенціалу;
- визначено найбільш доцільні галузеві та науково-технічні напрями розвитку співробітництва України з країнами АТР з урахуванням досягнутих ними рівнів спеціалізації та НТП;

- обґрунтовано роль виробничо-коопераційних проєктів як засобу розширення представництва України на ринках країн АТР, прискорення технологічного розвитку вітчизняної промисловості;
- доведено, що розвиток диверсифікованих форм торгово-економічної взаємодії України з державами АТР є важливою складовою гео економічної моделі нашої держави.

Практичне значення результатів проведеного дослідження характеризують наступні положення:

- обґрунтовано, що країни АТР внаслідок співставності моделей розвитку та ємності їхніх ринків мають постати одним з ключових напрямів гео економічної моделі України;
- доведено необхідність пріоритетного розвитку високотехнологічних та інноваційних форм співробітництва з країнами АТР;
- доведено важливість інвестиційних форм співробітництва з країнами АТР та обґрунтовано технологічні параметри такого співробітництва;
- виявлено напрями мікроекономічного співробітництва українських підприємств із партнерами в країнах АТР;
- доведено важливість розвитку співробітництва з країнами у сфері інформатизаційних послуг.

Апробація результатів дисертації. Результати проведеного в дисертаційній роботі дослідження доповідалися на двох наукових зібраннях: “Економічна безпека в стратегії ринкових реформ (приклад України)” в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка в 2000 р. та “Проблеми та перспективи взаємин з державами ГУУАМ та євразійського економічного співтовариства” в 2001 р. в Інституті світової економіки і міжнародних відносин НАН України.

Окремі висновки та положення роботи використовувалися при розробці наукової теми “Глобальні та регіональні аспекти включення України в систему міжнародних економічних відносин”, номер 1.93/07.01, в Інституті світової економіки і міжнародних відносин НАН України.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження було викладено в наукових публікаціях автора, зокрема у 4 статтях у фахових наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 2,5 друкованих аркушів.

Особистий внесок автора зумовлюється самостійністю проведеного дисертаційного дослідження. Публікації було здійснено без участі співавторів.

Структура роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який нараховує 114 найменувань. Основний текст дисертації викладено на 163 сторінках. Дисертаційне дослідження містить 1 рисунок, 16 таблиць та 6 додатків.

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇН АТР В ПЕРІОД ПІСЛЯ АЗІЙСЬКОЇ КРИЗИ 1997-1998 рр.

- 1.1. Процеси регіоналізації як фактор та складова глобалізації економічного життя
- 1.2. Економічний потенціал регіону в сучасних вимірах глобальної конкуренції: специфіка посткризового регіоналізму
- 1.3. Інституційне забезпечення міжнародного економічного співробітництва в країнах АТР

Висновки з проведеного в 1 розділі дослідження

РОЗДІЛ 2. ФАКТОРИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОГЛИБЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ В РЕГІОНІ

- 2.1. Геостратегічні пріоритети формування інтеграційних механізмів в регіоні: синтез постіндустріальних та трансформаційних тенденцій
- 2.2. Експортно-імпортна діяльність як фактор відкритості економік країн АТР
- 2.3. Інвестиційно-фінансові механізми співробітництва країн АТР: сучасний стан та тенденції

Висновки з проведеного в 2 розділі дослідження

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АТР: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ

- 3.1. АТР в системі гео економічних пріоритетів відкритої економіки України на етапі ринкової трансформації
- 3.2. Напрями розвитку торгового співробітництва України з державами регіону
- 3.3. Задачі налагодження механізмів інвестиційної та виробничо-коопераційної взаємодії з країнами АТР

Висновки з проведеного в 3 розділі дослідження

ВИСНОВКИ

ЛІТЕРАТУРА

ДОДАТКИ

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступній частині обґрунтовано актуальність теми дослідження, його мета, завдання і структура дисертації, викладена наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, їх зв'язок з науковими розробками.

В першому розділі розглядаються теоретико-методологічні засади дослідження торгово-економічного потенціалу країн АТР в період після азійської кризи 1997-1998 рр., зокрема процеси регіоналізації як фактор та складова глобалізації економічного життя, економічний потенціал регіону в сучасних вимірах глобальної конкуренції та регіоналізму, інституційне забезпечення міжнародного економічного співробітництва в країнах АТР.

Формування високоінтегрованої системи світового господарства, яка характеризується поглибленням економічної взаємозалежності та регіоналізацією як на державному, так і підприємницькому рівні, є найпомітнішою рисою сучасного цивілізаційного розвитку. Це, з одного боку, зумовлюється зростанням значення доцентрових сил у міжнародному економічному розвитку, ще більшою відкритістю національних економік, а з іншого – виступає каталізатором подальшої інтернаціоналізації господарського життя.

Глобалізація в предметному розумінні реалізується у різних формах, зокрема у вигляді міжнародних торгівлі, руху факторів виробництва та під час міжнародних валютно-фінансових операцій. Причому недостатня ефективність міжнародних механізмів регулювання означених процесів спричиняється до численних ускладнень на рівні національного розвитку окремих країн. Натомість участь в регіональних інтеграційних об'єднаннях у більшій мірі гарантує державам реалізацію національних інтересів. Про це свідчать динамічні процеси інтеграції держав НАФТА, Євросоюзу, приклад яких є методологічно значущим для держав АТР.

Останні доволі успішно наслідують подвійній інтеграційній моделі – загальній лібералізації міжнародноторгових режимів, а також створюють спільні, блокові, субрегіональні об'єднання, найбільш відомим з яких є АСЕАН. Разом з тим, формування відкритих економічних моделей означених країн аж ніяк не заперечує вираженого протекціонізму, який застосовувався ними у точковому режимі, і що дозволило їхнім молодим галузям вижити на етапі становлення молодих високотехнологічних галузей та закріпитися на світових ринках, зокрема у передових індустріальних державах.

Насправді кардинально важливим явищем останніх десятиліть постала поява на авансцені глобальної конкурентної боротьби за контроль над важливими сегментами світового ринку, за присутність навіть на ринках “старих” провідних ринкових потуг спочатку Японії, а потім –

Республіки Корея, Китаю, країн Індокитаю та регіону Південно-Східної Азії. Фактично наприкінці ХХ століття розпочалися радикальні зміни в співвідношенні економічних сил на глобальній конкурентній арені на користь АТР.

На відміну від ряду інших країн, що розвиваються, державам АТР вдалося використати зручне географічне положення. Наприклад, їхнє розташування є, завдяки широким можливостям застосування морського транспорту, набагато сприятливішим, ніж положення багатьох африканських країн, які є запертими всередині бідного континенту.

Країни АТР відіграють велику і навіть дедалі більш важливу роль в процесах змін конфігурації світових силових центрів та глобальній конкуренції. Як показало дослідження, такі успіхи країнами АТР було досягнуто у різні способи та при використанні різноманітних інструментів. Разом з тим, можна казати про спільні риси та використання універсальних інструментів макроекономічного регулювання на сучасному етапі. Передусім слід відзначити виражену експортну орієнтацію їхніх економік, відмову від політики імпортозаміщення як базового орієнтуру розвитку, всебічне стимулювання експорту. Зокрема відбувалося послідовне впровадження нових технологій, початковий захист стратегічних галузей від тиску іноземної конкуренції.

Ринок країн АТР є найперспективнішим полем поширення комп'ютерних та Інтернет-технологій у світі та, згідно очікувань, перетвориться на найбільш місткий порівняно до інших регіональних ринків. Загальний товарний ринок АТР у півтора рази перевищує за своєю величиною за європейський для виробників такої провідної потуги, як США, і має тенденцію до прискореного розвитку. Це свідчить про великий економічний потенціал регіону, оскільки існує складна система кореляцій та взаємно зумовлюючих впливів між якістю та темпами економічного зростання, з одного боку, а також інтеграційними процесами в АТР, з іншого. Отже, динамізм об'єктивно зумовлює й потенціал інтеграції, який з особливою інтенсивністю намагалися впровадити в регіоні.

Такі інтеграційні тенденції розглядаються країнами регіону як засіб попередження нової руйнівної кризи на кшталт тієї, що відбулася в 1997-1998 рр. та зміцнити свою незалежність від країн Заходу. Дедалі більш активно обговорюються в регіоні ідеї створення колективних гарантій стабільності валютно-фінансових систем в регіоні та навіть перспективний перехід на використання спільної валюти

Цілому ряду країн АТР на різних етапах проведення реформ та в ході забезпечення прискореного економічного росту та розвитку високотехнологічного, експортоорієнтованого виробництва вдалося створити ефективний інституційний механізм сприяння міжнародній

комерційній діяльності, формуванню ефективних відкритих економічних систем.

Активність відповідних країн на міжнародному рівні є органічним продовженням політики на рівні національному. Так, Китаю вдалося забезпечити вступ до системи ГАТТ/СОТ на сприятливих для себе умовах, які враховують інтереси місцевого бізнесу, встановлюють перехідні правила, тимчасові вилучення із зобов'язань лібералізаційного характеру тощо.

Характерним є міжнародне об'єднання на рівні торгово-промислових палат (або їх національних еквівалентів) у регіоні, яке також покликане сприяти торгівлі з урахуванням програм науково-технічного розвитку та задалегідь визначених цілей галузевої та технологічної політики.

В другому розділі досліджуються фактори та особливості поглиблення процесів інтернаціоналізації в регіоні, зокрема геостратегічні пріоритети формування інтеграційних механізмів в регіоні в синтезі постіндустріальних та трансформаційних тенденцій, експортно-імпортна діяльність як фактор відкритості економік країн АТР, інвестиційно-фінансові механізми співробітництва країн АТР на сучасному етапі.

Процеси формування інтеграційного об'єднання у регіоні є цілком об'єктивними та такими, що зумовлюються тенденціями інтернаціоналізації в усьому сучасному світі. Йдеться про інтернаціоналізацію на рівні країн, що є близькими географічно та мають подібні соціально-економічні структури.

Приклад успіхів інтеграційних процесів на інших континентах світу примусив країни регіону шукати шляхи взаємного зближення та поступово скасовувати тарифні й нетарифні бар'єри, домагатися зниження трансакційних витрат та кінцевої ціни продукції, розвитку кооперованих виробництв. Такі пошуки результатуються на різних площинах та у різних формах, зокрема у формі зони вільної торгівлі, найбільший інтерес до якої традиційно виявляють країни АСЕАН, а останнім часом і Китай. Так, на порядку денному вже постало завдання створення зони вільної торгівлі Китай-АСЕАН, яка буде найбільшою в світі за кількістю споживачів на ринку. Але однією з головних перешкод на цьому шляху є неоднорядковність моделей та рівнів розвитку країн регіону, і подолання цієї перешкоди є об'єктом цілеспрямованих зусиль заінтересованих урядів.

Таке подолання відбувається як шляхом індивідуальних проривів окремих країн на передові рубежі НТП та промислово-технологічного розвитку, так і засобами розвитку кооперованого й спеціалізованого виробництва, цілеспрямованого формування зональних осередків прогресу.

Взагалі можна зробити висновок про те, що країни регіону використовують динамічні важелі забезпечення однопорядковості розвитку – шляхом прийняття науково-технічних, галузевих програм, сприяння зростанню динамізму у найважливіших для забезпечення експортної конкурентоспроможності видах виробництва.

Щодо особливостей розгортання НТП в регіоні, а також процесу поширення інновацій, можна відзначити наступне. Практичний досвід як розвинутих, так і нових індустріальних, трансформаційних країн регіону свідчить про універсальну необхідність вжиття спеціальних заходів державного стимулювання. Така політика, задля успішності впровадження нововведень, завжди повинна враховувати національну специфіку, конкретні задачі подолання фінансових і організаційно-управлінських бар'єрів за умов реального державного апарату, закономірності організації процесу технологічного трансферу у відносинах із зарубіжними партнерами.

Ефективна експортно-імпортна діяльність є ключовим компонентом політики, яка спрямована на формування сучасних відкритих економічних систем у регіоні. Причому в умовах глобалізації, в якій країни АТР беруть активну участь, створення конкурентних експортних виробництв, націлених на закордонний збут галузей є предметом особливого піклування урядів, об'єктом їхньої цілеспрямованої регулятивної політики як в реальному, так і в монетарному секторі.

Разом з тим, навіть жорсткі вимоги країн Заходу та міжнародних організацій, передусім структур ГАТТ/СОТ не виключають для ряду країн АТР можливості застосовувати жорсткі протекціоністські заходи, які компенсують низькі конкурентні властивості окремих галузей та виробників (приклади: обмеження на ввезення сільськогосподарської продукції в Японії, яка взагалі застосовує чотири типи мит, перехідні обмеження на ввезення промислових товарів у Китаї).

Разом з тим, мають місце й внутрішньо регіональні торговельні суперечності, передусім між Японією та Китаєм – двома країнами, які претендують на статус регіональної наддержави.

Разом з тим, нестабільність загальносвітової кон'юнктури, яка стала очевидною після терактів у США 11 вересня 2001 р., примушує країни регіону шукати шляхи до створення регіональних торговельних об'єднань, а окремі держави – частково переорієнтувати вектори співпраці на регіональних партнерів.

Глобальна інтернаціоналізація інвестиційних та валютно-фінансових ринків розглядаються країнами АТР в якості динамічного стабілізуючого моменту, навіть з урахуванням тих уроків, які надала їх світова фінансова криза 1997-1998 рр. Ще більш рішучі проінтеграційні зусилля протягом

останніх десятиліть, а особливо починаючи з 2000-2001 рр. дані країни вживають з метою стимулювання регіональної фінансової інтеграції, яка розвивається у двох альтернативних напрямках: згідно більш відкритої ідеї створення регіонального стабілізаційного фонду, ініціатором та рушійною силою якої є Японія, а також у відповідності до концепції ісламської фінансової єдності, яку з особливою інтенсивністю впроваджує Малайзія та деякі інші ісламські країни регіону.

Ключовими цілями інвестиційної політики в регіону є оптимізація галузевої та регіональної структури капіталовкладень, впровадження новітніх технологій, формування багатогалузевих комплексів глибокої обробки сировини і випуску продукції на рівні світових стандартів, зниження ресурсомісткості виробництва і підвищення якості виробничих процесів та продукції, що виробляється, оптимізація технологічної структури капітальних вкладень через збільшення в їх складі питомої ваги машин та обладнання, забезпечення кращої збалансованості інвестиційного циклу. Наслідування таким цілям дозволило їм перетворитися на світових лідерів у справі залучення іноземних інвестицій, значно вплинувши тим самим на напрями світових інвестиційних потоків та їх насиченість.

В третьому розділі досліджується механізм торгово-економічного співробітництва України з країнами АТР, зокрема роль АТР в системі гео економічних пріоритетів відкритої економіки України на етапі ринкової трансформації, напрями розвитку торгового співробітництва України з державами регіону, задачі налагодження механізмів інвестиційної та виробничо-кооперативної взаємодії з країнами АТР.

Доводиться, що можливим і доцільним є обґрунтування розгляду країн Азійсько-Тихоокеанського басейну в комплексі, в якості єдиного регіону. Цілком зрозумілим є те, що згідно формальної ознаки це – надто різні країни. Японія – одна з провідних індустриальних потуг світу – має принципово відмінні формаційні ознаки від Китаю, а обидві ці країни – від групи країн Індокитаю, АСЕАН. Разом з тим, критерій класифікації може мати не тільки ендегенну природу, тобто таку, яка пов'язана із наявністю гомогенних рис об'єктів, але й екзогенну природу. В даному відношенні вповні припустимим є спільний розгляд країн з точки зору їхньої стратегічної ролі в глобальному конкурентному середовищі, а також враховуючи реальні інтереси та пріоритети третіх країн.

Якість економічного розвитку країн Південно-Східної Азії, Китаю, Японії та РК робить можливим істотне розширення обсягів торгово-економічного співробітництва з ними України. Таке співробітництво повинно розвиватися на базі традиційних для його учасників моделей національної спеціалізації. Для вітчизняних виробників оптимізація умов

експортно-імпоротної діяльності з країнами АТР означає довгострокове закріплення за собою ємних ринків збуту продукції чорної металургії, хімічної промисловості, металообробки та машинобудування, а також агропромислового комплексу.

Якомога повніша реалізація потенціалу співробітництва з країнами АТР, а також вивчення та використання нагромадженого ними досвіду можуть постати важливими важелями динамізації національного відтворювального комплексу, покращення якості розвитку вітчизняної економіки.

Міжнародна торгівля виступає не тільки функціонально першою формою взаємодії, але й фундаментом та каталізатором інших форм співробітництва, передусім в інвестиційній, коопераційній сферах, а також в галузі валютно-фінансових відносин.

Щодо конкретних інтересів нашої держави в регіоні, то тут передусім слід відзначити, що експортно-імпорتنі операції з країнами АТР вже постали для України реальною альтернативою втраченим господарським контактам в рамках колишніх СРСР та РЕВ, передусім в частині торгівлі металопродукцією. Місткі ринки збуту, співставність технологічних моделей розвитку, наявність в Україні потужного морського флоту – ось основні об'єктивні чинники, які зумовлюють на сьогодні значення країн АТР як наших торгових партнерів.

Міжнародна торгівля виступає найбільш важливим компонентом усієї системи міжнародного співробітництва України з державами АТР, а також фактором розвитку інших форм взаємовигідної взаємодії на двосторонній основі.

Ринки збуту в регіоні АТР є надзвичайно місткими, тому можна стверджувати, що наявні обсяги українських поставок до них далеко не покривають можливого попиту на вітчизняну продукцію.

Найбільшим торговим партнером України в регіоні є Китай, причому позитивним для України моментом є стабільне перевищення обсягів експорту до цієї країни ввозу з неї, що є фактором оптимізації умов складання рахунку поточних операцій та платіжного балансу в цілому. Приблизно те ж саме можна сказати про експортно-імпортні відносини і з рядом інших країн регіону, що навіть підвищує роль взаємин із ним для України.

В сфері торгівлі послугами бажаним для України було б доповнення традиційних видів взаємодії торговим співробітництвом у інформаційній сфері. Сказане актуалізує той факт, що по багатьох напрямках інформатизації та розвитку комп'ютерної техніки країни регіону посідають чільні позиції у світі.

Щодо впливу на стан української торгівлі з державами регіону окремих блокових угруповань, які утворюються ними, або членами яких вони є, слід передусім відзначити значущість створення в перспективі зони вільної торгівлі. Так, перспектива створення зони вільної торгівлі АСЕАН-Китай може мати наслідки диференційовано-галузевого характеру і передусім вплинути на позиції тих виробників України, які мають конкурентів у Китаї у галузях легкої, хімічної промисловості, оскільки відбудеться здешевшання китайської продукції на ринках АСЕАН.

Торгівля готовими виробами далеко не вичерпує потенціал міжнародного співробітництва. Тим більше, що глобалізація має своїм наслідком посилення конкуренції та висуває нові вимоги до організації міжнародного поділу праці, без урахування яких неможливо підтримувати індивідуальну конкурентоспроможність. Партнерські зв'язки між комерційними агентами, міжфірмове співробітництво можуть включати в себе різноманітні форми розподілу технологічних циклів, видів спеціалізованого виробництва. Такі горизонтальні контакти є важливим каналом трансферту технологій, поширення прогресивних форм господарювання. Причому особливо така роль коопераційних мікрорівневих контактів є типовою для країн Східної і Південно-Східної Азії. Так, за умов модифікації конкуренції між фірмами, суб'єктами комерційної діяльності на основі новаторства господарська стратегія спонукає до вибору таких кооперантів, які мають мобільні наукоємні виробництва та проводять ефективну інноваційну політику. А саме такі характеристики найбільшою мірою стосуються фірм регіону.

Всебічний розвиток виробничо-коопераційних контактів з державами АТР дозволить реалізувати цілий ряд важливих задач вітчизняного економічного розвитку та забезпечити такі переваги як:

- максимального повна реалізація потенціалу українських наукомісткого виробництва, прикладної науки й наявних високих технологій;
- підтримка та віднаходження інвестиційних та інших видів ресурсів для промислового потенціалу української економіки;
- формування більш сприятливої моделі національної спеціалізації, розвитку економічних зв'язків з іншими країнами на більш вигідних умовах;
- забезпечення передумов більш широкого залучення високих технологій до вітчизняного виробничого сектора;
- збільшення кількості міжнародних проектно-конструкторських розробок та їхніх масштабів, підключення до відповідних форм співробітництва з країнами регіону багатьох підприємств та виробничих організацій;

- подолання технологічного відставання та сприяння розвиткові піонерних у технологічному відношенні виробництв на території України.

Інвестиційне та виробничо-коопераційне співробітництво взаємопов'язаними сучасними формами організації міжнародної економічної взаємодії, яка містить значний потенціал щодо подальшої торгівлі та налагодження каналів збуту. Особливо важливе значення має потенціал позитивного впливу міжнародного кооперування на прискорення науково-технічного прогресу, покращання конкурентоспроможності національного виробництва на світовій арені.

Міжнародне виробниче кооперування з країнами АТР потенційно може виступити важливим засобом підключення української промислової сфери до передових досягнень НТП, підвищення ефективності НДДКР, створення конкурентного на міжнародних ринках виробництва. Подібне виробниче кооперування може виступати органічним продовженням старих промислово-технологічних контактів із тими країнами, з якими було налагоджено відповідні форми технічної допомоги та післяпродажного обслуговування обладнання в минулому.

Слід враховувати як передовий технологічний потенціал таких країн АТР, як Японія, РК, Сингапур та ін., так і великі масштаби Китаю, який може виступати як реципієнтом послуг (зокрема компенсаційних та інших, інженерно-послужових операцій, пов'язаних із будівництвом об'єктів), так і – в недалекій перспективі – донором виробничих капіталів у тих сферах промисловості, де в цій країні вже було створено міжнародно конкурентні види виробництва (електроніка, засоби зв'язку тощо).

Особливо помітну роль в справі стимулювання НТП відіграє міжнародне співробітництво в сфері прикладних наукових досліджень, конструкторських та інженерних робіт. Причому технологічним лідером в такому співробітництві можуть виступати як вітчизняні виробники та науково-дослідницькі заклади, так і фірми з країн АТР, які добилися успіху по конкретних напрямках розвитку наукомісткого виробництва.

Важливою гарантією національних інтересів було б запровадження більш глибоких операційних механізмів, які передбачали б довгострокове співробітництво у будівництві об'єктів індустрії за українською участю на територіях країн АТР з використанням відповідних контрактних інструментів – укладання та імплементації договорів великомасштабного співробітництва на компенсаційній основі. Слід було б поширювати моделі співробітництва у науково-технічній сфері, зокрема розвиваючі традиційні раніше контакти з партнерами у Індокитаї, а також на надзвичайно місткому та перспективному ринку Китаю.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного в дисертації дослідження теоретико-методологічних та конкретно-практичних питань, які стосуються проблематики післякризового розвитку країн АТР та можливостей співробітництва з ними України, можна висловити наступні висновки.

1. Процеси регіоналізації виступають як фактором і складовою глобалізації економічного життя, так і динамізатором, вагомим чинником розвитку національних економік. На відміну від загальної лібералізації умов торгівлі та валютно-фінансових відносин, тенденції до утворення регіональних структур значно більшою мірою враховують національні інтереси країн та гарантують реалізацію конкретних задач розвитку реального сектору.

Разом з тим, лібералізація на регіональному рівні, на відміну від рівня глобального, інколи призводить до виникнення нових гео економічних кордонів. Це означає виникнення нових тарифно-нетарифних обмежень торгово-економічних взаємин, що слід враховувати, зокрема, й Україні.

2. Країни АТР в процесі своєї регіональної інтеграції значною мірою визначають нові риси та перспективи глобальної конкурентної боротьби, розподілу товаропотоків та інвестиційних ресурсів, що, зважаючи на реалії національної спеціалізації, слід враховувати при виробленні міжнародної економічної стратегії України.

Економічний та технологічний розвиток країн АТР не є єдиним, неподільним процесом. Крім того, щодо організаційного вигляду інтеграційних процесів у АТР, слід відзначити, що на них впливає відсутність єдиного центру інтеграційного тяжіння.

3. Іманентним атрибутом та інструментом регіональної інтеграції, сприяння розвитку високотехнологічного, експортоорієнтованого виробництва в регіоні є створення національних та наднаціональних інституційних механізмів сприяння комерційній діяльності, формуванню ефективних відкритих економічних систем.

4. Таким, що містить чимало корисного для України, а також, як показала практика, достатньо ефективним є досвід країн регіону щодо налагодження взаємин на сприятливих для себе умовах з міжнародними глобальними інститутами. Зокрема йдеться про результати переговорів та умови вступу Китаю, інших країн до системи ГАТТ/СОТ.

5. Важливим для України є врахування досвіду країн АТР при проведенні реформування своїх економік. Передусім слід відзначити програмно-цільовий характер застосованих підходів при розвитку наукомістких виробництв. Цей досвід пов'язаний із зональною технологічною політикою (реалізацією ефективних програм створення мережі технопарків), індикативним плануванням галузевого розвитку.

6. Проведення виваженої макроекономічної політики в сфері міжнародної торгівлі постало ключовим компонентом політики, яка спрямована на формування сучасних відкритих економічних систем у регіоні. Це – важливий приклад проведення реформ, здійснення ринкової трансформації, який варто наслідувати й Україні.

7. Важливість торгово-економічного співробітництва України з державами регіону зумовлюється динамізмом останніх, якістю їх розвитку передовими позиціями по ряду напрямів НТП. Особливе значення має можливість для України здійснювати збут товарів на ринках країн регіону – в першу чергу йдеться про збут продукції чорної металургії, хімічної промисловості, металообробки та машинобудування, а також агропромислового комплексу.

8. Зважаючи на високотехнологічний стан розвитку економік країн регіону, а також на те, що із підвищенням технологічного рівня зростає значення торгівлі послугами, бажаним для України було б доповнення традиційних видів взаємодії торговим співробітництвом у інформаційній сфері, у галузі надання високотехнологічних послуг.

9. Важливим засобом підключення української промислової сфери до передових досягнень НТП є налагодження механізму міжнародного виробничого кооперування з країнами АТР. Це сприятиме підвищенню ефективності НДДКР в Україні, створенню конкурентного на міжнародних ринках виробництва. Одним з напрямів розвитку виробничої кооперації має стати відновлення раніше традиційних контактів з партнерами у В'єтнамі, взагалі Індокитаї.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Романов Д. С. Економічний потенціал країн Азійсько-Тихоокеанського регіону: сучасні виміри глобальної конкуренції // *Наук. зб. – Вип. 7 / Голов. ред. О.П.Степанов. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 247 – 252.*
2. Романов Д. С. Регіон Південної Та Східної Азії в системі пріоритетів відкритої економіки України // *Збірник наукових праць. Вип. 30 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2001. – С. 7 – 13.*
3. Романов Д. С. Експортно-імпортна діяльність як фактор відкритості економік країн АТР // *Наук. зб. – Вип. 8(1) / Голов. ред. О.П.Степанов. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 165 – 170.*

4. Romanov D. Countries of Asian-Pacific regions: post-crisis recovery and trade perspectives // Global financial markets in 2000. International Scientific conference. February 14 – 15, 2000. – Kyiv (Ukraine).
5. Романов Д. С. Проблеми державного регулювання зовнішньоторговельних операцій Японії // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 21 (частина III) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2001. – С. 110 – 115.

АНОТАЦІЯ

Романов В.С. Азійсько-Тихоокеанський регіон в системі економічних пріоритетів України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю – 08.05.01 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Київ – 2002.

В дисертації досліджуються сучасні особливості інтеграції країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, перспективи налагодження співробітництва України з ними.

Визначено характер економічного потенціалу країн АТР, тенденції інтеграційних процесів за їх участю в контексті посткризових реалій, обґрунтовано структурні, гео економічні та галузеві пріоритети співробітництва з ними України, зокрема визначено напрями експортно-імпоротної діяльності України.

Ключові слова: Азійсько-Тихоокеанський регіон, експорт, імпорт, іноземні інвестиції, ринкова трансформація, промислова політика, гео економічні пріоритети.

АННОТАЦИЯ

Романов Д.С. Азиатско-Тихоокеанский регион в системе экономических приоритетов Украины. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.05.01 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины, Киев – 2002.

В диссертации исследуются особенности интеграционных процессов в Азиатско-Тихоокеанском регионе, его экономический потенциал в современных измерениях глобальной конкуренции. В диссертации обосновываются концептуальные основы и методы организации сотрудничества Украины со странами АТР в комплексе его диверсифицированных форм и инструментов.

В частности, выявляются истемные взаимосвязи между тенденциями глобализации и регионализации, перспективы развития интеграционных процессов в регионе в контексте современных тенденций интернационализации.

Особое внимание уделяется обоснованию наиболее приемлемых и целесообразных форм развития двостороннего торгово-кооперационного взаимодействия Украины со странами региона, с учетом сложившихся экономических потенциалов и механизмов сотрудничества.

Дается оценка перспективам развития субрегиональных и трансрегиональных процессов в АТР, определяются ключевые отраслевые и научно-технические направления двустороннего сотрудничества.

Обосновывается роль международных торговых и валютно-финансовых институтов при регулировании интеграционных процессов АТР. Дается оценка направлений взаимодействия коммерческих структур в процессах развития интеграционных процессов.

Ключевые слова: Азиатско-Тихоокеанский регион, экспорт, импорт, иностранные инвестиции, рыночная трансформация, промышленная политика, геоэкономические приоритеты.

ANNOTATION

Romanov D.S. Asian-Pacific Region in the System of Economic Priorities of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of candidate of economic sciences in the speciality 08.05.01 – World Economy and International Economic Relations. Institute of World Economy and International Relations, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2001.

The dissertation investigates the modern specifics of the countries' of Asian-Pacific Region integration, the perspectives of development of Ukrainian economic co-operation with them.

The character of economic potential of APR countries, as well as the tendencies of their integration process in the context of postcrisis realities are defined. The structural, geoeconomic and branch priorities of Ukrainian co-operation with the countries in the region, as well a export-import goals of Ukraine in the region are grounded.

Key words: Asian-Pacific Region, export, import, foreign investments, market transformation, industrial policy, geoeconomic priorities.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Підписано до друку 02. 04. 2002р. Формат 60×90/16
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. №61.

“АВТОРЕФЕРАТ”
01034, м.Київ-34, пров. Георгіївський, 2, оф. 29
т. 578-04-14, 294-71-27

РНБ Русский фонд

2004-6

584

Из фондов Российской национальной библиотеки